

IZLOŽBA POSVEĆENA VELIKOM RIMSKOM NALAZIŠTU

PIŠE
KORANA
SUTLIĆ

Gdje se nalazi najmagičnije mjesto u Hrvatskoj? Je li to drevni izvor termalne sumporne vode na jednom brijegu u Varaždinskim toplicama? Mjesto na kojem plešu gole nimfe, poluboginje duge kose. I šapuću svoje tajne... Odgovori na ta pitanja mogu se potražiti u Arheološkom muzeju u Zagrebu, gdje se danas otvara izložba "Aquae Iasae - nova otkrića iz rimskog razdoblja na području Varaždinskih Toplica".

Na području grada Varaždinskih Toplica nalazilo se od 1. do 4. st. rimsko naselje Aquae Iasae uz termalni sumporni izvor ljevkovite vode s temperaturom vode 58 stupnjeva. Naselje je obuhvaćalo rimsko lječilište i svetište, a razvijalo se u više faza do 4. stoljeća.

Riječ je o najbolje očuvanom lokalitetu u kontinentalnom dijelu Hrvatske. Prirodni izvor termalne ljevkovite vode danas se ponovno vidi u gradskom parku u Varaždinu. Rimski bazen koji se nalazio u forumu dimenzija je 8 x 13,5 metara i dubine 2,6 metara. U okolici bazena i u njemu niz godina provodila su se arheološka istraživanja na površini od 6000 kvadrata.

Oko izvora Rimljani su izgradili javni dio naselja - izrazito kulturno-lječilišnog karaktera. Sustavnim arheološkim istraživanjima, koja na toj lokaciji još od 1953. godine provodi Antički odjel Arheološkog muzeja, otkriven je kompleks rimske javne arhitekture, koji se sastoji od kupališnog dijela, dakle ima kupalište, baziliku i svetišta s hramovima, izgrađenog oko prirodnog izvora termalne vode koji su Rimljani 'ogradovali' kao izvorišni bazen - objašnjava Dora Kušan Špalj, autorica izložbe i viša kustosica u Arheološkom muzeju.

17.000 kovanica

Istraživanja je provela s Nikoletom Perok, kolegicom iz muzeja, arheologinjom koja također sudjeluje u izložbi i s arheologinjom koja je u ranijoj fazi vodila projekt, sada umirovljenom Doricom Nemeth Erlich, legendom arheologije kontinentalne Hrvatske. Na izložbi će se predstaviti rezultati najnovijih istraživanja, provedenih od 2011. do 2014. godine, kada su pronađeni brojni natpisi, skulpture i reljefi te velika količina rimskih kovanica koje su od 1. do 4. st. bile ubacivane u "sveti izvor".

Pronalaskom samog izvorišnog bazena smatralo se da su otkrivene sve tajne lokaliteta, međutim istraživanja što su uslijedila od 2011. godine donijela su otkrića kojima se nitko nije nadao. Pokazalo se da su za popravke izvorišnog bazena u 4. stoljeću korišteni stariji natpisi, reljefi, pa čak i skulpture koje su, kao običan građevinski materijal, poslužile za gradnju i zatrpavanje - kaže Dora Kušan Špalj.

Tako je u zadnjih nekoliko godina na ovom nalazištu pro-

Pogled u Aquae Iasae NAJMAGIČNIJE mjesto u Hrvatskoj

Antičko lječilište u Varaždinskim toplicama jedinstveno u ovom dijelu Europe, istražile su tri arheologinje

Kip boga Apolona - Sola, početak 3. stoljeća (lijevo) i kada je pronađen u blatu (desno). Zavjetni reljef, tri nimfe (lijevo). Simulacija rimskog lječilišta (dole)

'TRI NIMFE' ARHEOLOGINJE DORICA NEMETH ERLICH, DORA KUŠAN ŠPALJ I NIKOLETA PEROK DOBILE SU NADIMAK KOJE SU PRONAŠLE

nadana golema količina statua, kamenih natpisa, reljefa i zavjetnih predmeta. I oko 17.000 rimskih kovanica što su kao zavjetni darovi bile bačene u izvorište. Ovi su nalazi arheologinjama bili nepregledan izvor novih informacija o razvoju svetišta uz termalni izvor, o božanstvima koja su štovana, popratnim ritualima, ali i o ljudima koji su po-

sjećivali ovo lječilište i nadali se ozdravljenju.

Virtualni svijet

Na izložbi u Muzeju bit će predstavljena i 3D rekonstrukcija izgleda kompleksa. Posebnost izložbe bit će i 3D virtualne naočale s kojima će posjetitelji "ući" u nekadašnje topliće starih Rimljana. Virtualni rimski svijet koji se prvi put

koristi za arheološku izložbu izradio je studio Legame.

No koji su bili običaji starih Rimljanja vezani uz topliće? Štovali su nimfe i zavjetovali im se za zdravlje, a bazenu pripisivali mistična svojstva. Tu su dolazili visokopozicionirani uglednici toga doba i carevi, pretpostavlja se da se ovdje liječio car Karakal nakon što je ubio svoga brata.

Tri nimfe

Na izložbi će biti izloženo 25 većih spomenika. Izložit će se kipovi Apolon - Sol (koji sliči Aleksandru Makedonskom), Dijana - Luna (ima uštap na glavi), reljefi s nimfama, kao i reljefne zavjetne ploče i natpisi. Prvi reljef koji su arheologinje pronašle, i to 2006. godine, prikazuje tri nimfe koje sjede. Kako su i njih tri ovdje istraživale, prozvali su ih tri nimfe.

- U hramu je centralno stajao spomenik Minerve i drugi spomenici - kaže D. Kušan Špalj.

Iz sredine foruma, iz mje-

U Arheološkom muzeju bit će pokazani najnoviji rezultati istraživanja koja traju od 1953.

sta gdje je bio bazen koje su arheologinje ponovno iskopale, tijekom radova moralo se isumpavati vodu, a posebnim detektorom štititi od moguće pojave sumpornog dioksida i ugljičnog monoksida.

Zid bazena i opločenje foruma propali su na sredini i za sobom povukli ploče od opločenja, te se sve urušilo i s vremenom je bilo zatrpano zemljom na kojoj je poslije nastao travnjak gradskog parka. Otvarajući nalazište, otkrili smo stare reljefne ploče koje su samo okrenuli licem prema dolje i koristili za opločenje. U vrijeme Konstantina služili su kao građevinski materijal - kaže arheologinja.

U dubini od pet metara nađena su tri osnovna sloja urušavanja. Izvlačilo se kamene blokove od kojih su neki bili teški tonu. Najveća ploča reljef je posvećen Asklepiju i Higijeni koji drže za rukusina Telesfora s kukulusom na glavi. Pokazalo se da je lice Asklepija zapravo lice cara Karakala. Nakon istraživanja, u otkriveni bazen, opet je puštena termalna voda. A kad je voda koja isparava vraćena, sve je postalo mistično. Naime, sumporna voda ima razne boje, njena para djeluje magično, naročito ako lagano zapuše vjetar. Tako na trenutke i izgleda kao da tu plešu nimfe.

Kupalište, koje se nalazi nešto niže ispod foruma, kao i bazilika koja se nalazila uz njega, istraživano je još 80-ih godina. Izvršno je sačuvano jer se nalazilo u sedri koja sve konzervira. Kupalište je imalo hladni i topli bazen, svlačionicu i drugo.

Slično rimsko lječilište u Europi postoji samo u Engleskoj, u Bathu, a zvalo se Aquae Sulis - zaključuje Dora Kušan Špalj. ●